

1900. ELS CARLINS A L'ASSALT DE BADALONA

JOAN VILLARROYA I FONT

*«Si passant per Badalona
sents tiros, apreta'l pas,
qu'en el món hi ha logopifos
qu'en ta vida'ls entendrás*

*»Bada per tot allà hont vulguis,
però si m'has d'escoltar,
no badis per Bada-lona
que allà no s'hi pot badar.»*

La Campana de Gràcia 10/11/1900

En iniciar-se la darrera dècada del segle passat, el carlisme com a moviment havia sofert un notable procés de reorganització creant-se una espessa xarxa de juntes locals, de districte, provincials i regionals, que jeràrquicament enllacés Carles VII amb els carlins de cada població, amatents a rebre les ordres oportunes. Tota aquesta maquinària, tenia una immediata aplicació propagandística i electoral, però també sens dubte havia de constituir un instrument essencial per a la insurrecció armada, i alhora embrió del futur estat carlí; per això, paral·lelament a la jerarquia de caps civils, n'existia clandestinament una altra de caps militars. Cal deixar clar que l'activitat dels carlins es dirigia tothora, a curt o llarg termini, a la insurrecció armada. Així, tota l'activitat dels anys 1890 menà a la conspiració de 1896-1900.

Aquest cop la crisi general de 1898 a Espanya no agafà desprevint els carlins. Com que calia comptar amb l'exèrcit, hom contactà amb el general Weyler, contacte que no fructificà i des de determinats nuclis es començà a tramir un cop de força definitiu, és a dir un nou aixecament general. En el context de la crisi política i econòmica del final del segle XIX, el carlisme aspirava a substituir el caduc règim liberal.

El carlisme dels anys 1890 desenvolupà un text doctrinal que redefiní la seva tradició ideològica i pretenia recuperar el suport de l'integritisme i de l'Església en general, però també s'adreçava en particular als militars. Esgotat el parlamentarisme, en què ningú no creia, l'únic remei era el retorn a les «*tradiciones nacionales*»,

que eren, bàsicament: la Unitat Catòlica; la Monarquia tradicional i les llibertats forals regionals.

En el context de la guerra de Cuba, els carlins foren potser els que més destacaren en la reclamació de «*guerra sin cuartel*» a l'arrogància ianqui, i el propi Carles VII amenaçava, a l'abril de 1898, d'ordenar l'alçament immediat si no es responia a la provocació dels EUA.

Cap a la fi del 1898 encara defensaven la tesi irracional i suïcida de tornar a la guerra per salvar l'honor, perquè l'exèrcit era encara —deien— capaç de «*realizar prodigios y abatir el orgullo de los Estados Unidos*».

En la conjuntura de 1898-1900 el carlisme travessà una època de difícil compaginació d'una tasca com a partit parlamentari i legal, amb una altra de soterrània i conspiradora.

En l'època de què parlem, el carlisme comptava a Catalunya amb una organització força important. Temptatives com les de Badalona són una prova més de l'arrauxament dels carlins i que com a moviment viu es nodria d'un esperit més idealista que no pas disciplinat.

El carlisme és un moviment «contra» des dels seus orígens, que recull l'herència d'un bel·licisme atàvic, pervivència d'aquell català ferotge i trabucaire. Nascut en guerra, el carlisme es desenvolupa en un ambient de violència social. Com ja hem dit, des del 1890 l'estratègia consisteix a muntar una organització legal que emmascarar les seves intencions sedicioses, que en aquests anys donarà pas a l'activitat conspiradora entre 1896 i 1900.

És evident que el carlisme s'encoratja en conjuntures crítiques, quan és més fàcil canalitzar el descontentament dels sectors socials que li donen suport. Per això mateix, en les èpoques d'estabilitat i

El general José B. Moore, 1842 -?, (Album Histórico del Carlismo, 1833 - 1933 - 35)

moderació, el moviment s'esllangueix, necessita la crispació social com si fos l'aire per respirar. La crisi agrària de la darrereria del segle, a la qual s'afegiria la fallida política de 1898, oferí al carlisme l'oportunitat desitjada. Amb tot, la, pels carlins, ignominiosa desmembració de Cuba, Puerto Rico i Filipines, no fou l'oportunitat que esperaven per colpejar el poder, el qual travessava un moment d'extrema debilitat.

Mentre se succeïen les desfetes a Cuba i Filipines, els carlins es preparaven. Si d'una banda continuaven els contactes en les casernes per assegurar suports de dins de l'Exèrcit, de l'altra s'organitzaven les forces pròpies.

D'altra banda, a Catalunya, Moore, nomenat el 13 de gener del 1899 Cap de l'estat Major General de l'Exèrcit carlí de Catalunya, decidí imposar la seva autoritat a les juntes civils del partit. Instituí la tresoreria com a càrrec militar assimilat a comissari de guerra, i organitzava d'aquesta manera les forces del Principat: cada província tenia un tresorer i se subdividia en 4 zones, de manera que cada zona reunís un nombre similar de voluntaris. Cada província comptaria amb un cap interí de brigada, i cada zona amb un primer cap de batalló. Així quedaria organitzat —un cop produït l'alçament— un batalló de 4 companyies. Entre el material que adquiriren les tresoreries dstacaven 3.450 fusells i 220.000 cartutxs Remington, que foren col·locats a indrets segurs amb 400 uniformes, 2.000 boines, etc.

El 1899 continuaren els preparatius, però ja començaven a minvar les possibilitats i es refredaven els elements compromesos, alhora que el descontentament popular, en comptes de traduir-se en indignació i voluntat de canvi, s'havia convertit en indiferència i resignació. L'Exèrcit tornava de les antigues colònies desfet i poc disposat a encarar-se amb el Govern i el conformisme regnant reduïa el carlisme «a sus propias fuerzas».

L'assalt de Badalona

La «intentona de Badalona», a l'octubre de 1900, fou l'última temptativa, ja gairebé desesperada. En certa manera, el que demostraria era les ganes de bona part de les bases —a Catalunya almenys— de jugar-s'ho tot a una carta, contra el parer de Carles VII i la major part dels dirigents, que havien ajornat les seves ambicions sedicioses. Aquella actuació, que fou acompanyada per la d'unes altres 5 partides pel nord del Principat, representaria —malgrat el seu fracàs— l'instant de màxima tensió bèl·lica en el carlisme de tot el període de la Restauració.

Els carlins eren impacients en l'espera de sortir a una acció decisiva per despatxar tot d'una el règim polític en vigor, completament arruïnat després del desastre. L'antic coronel carlí, Salvador Soliva, fou el principal animador del projecte, per la qual cosa s'hagué d'enfrontar amb el general Moore. Aquest féu tot el possible per atallar l'aixecament, d'acord amb Carles VII. A l'estiu de 1900 hom acordà iniciar el moviment, tant si don Carles ho autoritzava com si no. Soliva contactà amb diversos caps civils i militars i prosseguí amb intensitat els seus «trabajos entre los jefes comprometidos», mentre altres cercaven fons per subvencionar la revolta.

Sobre la personalitat del coronel carlí Salvador Soliva, una publicació carlina editada anys després, aclaria la seva participació en els fets i l'autoritat que tenia. Com a prova, publicava un document signat el 7 de març de 1899 que, textualment, deia:

«El Exmo. Sr. Capitán General y en Jefe de este principado y Ejército en virtud de la RO del 12 de Enero del corriente año y en uso de las facultades que le están conferidas ha tenido a bien disponer «En atención a los méritos y circunstancias que concurren en el Coronel de Infantería Don Salvador Soliva: Vengo en nombrarle, en comisión del Real Servicio, Jefe inte-

*El Excmo Sr. Capitan General y en Jefe de este pinto
expuso y Espicilo en virtud de la R.O. del 1.º de Enero del
corriente 890 y en uso de las facultades que le estan conferi-
das ha tenido a bien disponer.*

*En atencion a los meritos y servicios
tanctos que concurren en el Coronel de Infanteria
Sr. Don Salvador Soliva: Tengo en nom-
bre, en comision del Real Decreto, de 1.º de
Enero de la brigada de Barcelona. Debiendo
proceder a la organizacion de las fuerzas de
dicha provincia con arreglo a las instruccio-
nes especiales que se le daran y el Reglamento
Organico de este Ejercito.*

*Lo que comunico a V.S. para su
conocimiento y efectos consiguientes.
En quito a: V.S. D. J. J.
Cuartel General de la Frontera a 7 de Marzo 1899
El General Jefe de E.M.G.*

José B. Moore

*Sr. Coronel D. Salvador Soliva, Jefe interino de la Brigada
de Barcelona*

Document signat per José B. Moore dirigit al coronel Salvador Soliva.
(Album Histórico del Carlismo, 1833 - 1933 - 35).

rino de la brigada de Barcelona. Debiendo proceder a la orga-
nización de las fuerzas de dicha provincia con arreglo a las
instrucciones especiales que se le daran y el Reglamento Orgá-
nico de este Ejército.

»Lo que comunico a V.S. para su conocimiento y efectos
consiguientes.

»Cuartel General de la Frontera a 7 de Marzo 1899.

»El General Jefe de E.M.G.

»José B Moore»¹

Tanmateix, i amb el risc que el nom de Soliva correspongui a dues
persones diferents, hem d'esmentar, en relació als carlins i la nos-
tra ciutat, que ja l'any 1872, en el transcurs de la II guerra carlina,
l'Ajuntament de Badalona havia rebut una comunicació que deia
el següent:

«Ejército Real de Cataluña. Recaudación de contribuciones de
la Provincia de Barcelona. —Número treinta y siete.— El Exc-
mo. Sr. D. Francisco Saballs se ha incorporado interinamente
de este partido judicial, ordenándose con fecha veinte y ocho
de este mes, proceda a la cobranza de las contribuciones que
deben satisfacerse con la mayor premura y energía, en las
poblaciones que se han resistido al pago, cual ha sucedido con
ésta. Lo que participo a V. y demás compañeros de ese Ayun-
tamiento para que en el improrogable término de ocho días se
haga efectivo para esa población el cuarto trimestre del año
económico de mil ochocientos setenta y uno a setenta y dos,
depositando la cantidad en poder del Alcalde de Mollet de lo
contrario me vería en la previsión de tener que disponer se
adoptasen medidas violentas en extremo y siempre deplorables
al objeto de llevar a debido cumplimiento las Reales órdenes
emanadas a nombre de S.M. el Rey N.S. D. Carlos Séptimo.—
Campo del honor veinte y nueve de Octubre de mil ochocien-
tos setenta y dos. —Soliva.—»²

L'alçament, fixat per al 28 d'octubre del 1900, trobaria un entre-
banc inesperat: l'autoritat, advertida, havia detingut Soliva i altres
elements vitals tot just el dia anterior. Això féu que la temptativa
fos avortada abans que s'iniciés. Amb tot, les autoritats no pogue-
ren evitar que un escamot intentés l'assalt de Badalona.

Cap a les set de la tarda del diumenge 28 d'octubre de 1900, un
escamot, que segons les fonts variava de 30 a 50 homes, perfecta-
ment uniformat, amb brusa blava i boina vermella i fortament
armat, entrà a la ciutat de Badalona pel camí conegut com «de
l'Estrella», amb al crit de «visca Carles VII!»³

L'escamot es dirigí pel carrer de Maria Cristina i Alfons XII, fins a arribar a la cantonada d'aquest carrer amb el de la Conquesta, des d'on va obrir foc contra la caserna de la guàrdia civil. Els guàrdies civils⁴, comandats pel sergent Cesáreo García, no foren sorpresos per l'atac i contestaren ràpidament al foc dels agressors. Després d'un llarg i sostingut intercanvi de trets, el cap de l'escamot carlí avançà contra la caserna al crit de «A la bayoneta!» i «Visca Carles VII» En sortir al descobert fou abatut per diversos trets i el seu cos quedà estès al mig del carrer.

Amb la mort del seu cap i l'aparició d'un escamot de carrabiners, els carlins es trobaren entre dos focs i iniciaren ràpidament la retirada cap a la muntanya, disgregats en diversos grups, just en el moment que arribava a la ciutat un esquadró de cavalleria i reforços de la guàrdia civil que ràpidament iniciaren la persecució dels fugitius.

Veiem com el setmanari *Gent Nova* descrivia la reacció dels badalonins davant aquella inesperada acció:

«Serà prop las set de la vesprada, quan els nombrosos vehins que per esser dia festiu se passejaven tranquilament per els punts més céntrichs de la ciutat, els sorprengué un persistent y nutrit tiroteig, que provenia d'un extrém del poble per la part de Barcelona.

«Lo pánich y l'alarma que produhí entre'l pacífich vehinat siguié indescriptible, especialment en aquella que tot just s'havá efectuat la sortida del teatre y que'ls diferents salons de balls estavan atestats de gent.

«Com tothom descóneixia la causa que produhí l'alarma, se originà una verdadera confusió entre'ls que fugian precipitadament á sas casas y els que desesperats corrian en busca de sas familias que's trobavan en los punts de diversió.

INTENTONA CARLISTA.

Los rumores de un próximo levantamiento carlista y de los que hacia algunos dias venian ocupandose los diarios de la vecina capital y de Madrid, tuvieron confirmacion el domingo último y nada menos que en nuestra querida ciudad.

Serian escasamente las siete de la noche cuando el guarda de consumos dé punto en la riera de San Jerónimo, vióse sorprendido por una partida de unos treinta hombres que, bajando por el camino llamado de la «Estrella» situado entre la fabrica de los Sres. Sant y C.^a y la torre del Excmo. Sr. don Juan Coll y Pujol y después de desarmarle, penetraron en la población gritando viva Carlos VII.

Todos los de la partida iban con blusa azul y vivos encarnados, buinas también encarnadas y polainas, componiéndose su armamento de canairas como las que gasta el ejército español, y carabinas americanas recortadas, observándose gran uniformidad en su modo de vestir, ni mas ni menos que el de un ejército perfectamente organizado.

Los revoltosos dirigieronse enseguida por la calle de Maria Cristina y Alfonso XII, parapetándose en la esquina de la calle de la Conquista, desde cuyo punto hacian un nutrido fuego al edificio que ocupa la guardia civil. El sargento de la benemerita, don Cesáreo García, que al parecer ya tenia alguna noticia de lo que se intentaba, dió incontinenti ordenes á su gente para que repelieran el ataque, empezando poco despues un verdadero combate, cuyo término era difícil prever, cuando el que mandaba la partida fué muerto por varios balazos recibidos al pretender asaltar el edificio al frente de algunos de sus individuos y á los gritos de ¡A la bayoneta! y ¡Viva Carlos séptimo!

»Las suposicions que's feyan eran muchas y variadas y cap s'acostava á la real; qui ho atribuhia á una treta de contrabandistas; qui á efectes d'un tuguri sorprés y altrás tantas mes ó menys verossímils, que fora llarch exposarlas.

»Aixís es que, á la primera notícia que's rebé de que's tractava d'una partida carlina qu'havia emprés l'atach del quartel de la guardia civil, siguié poch menys per tothom calificada d'nven-tiva: tal era de créurela fora de lloch y fonament.»⁵

El capítost de l'escamot carlí, mort en el tiroteig, era Josep Torrents Casals, de Santa Coloma de Gramenet, fill dels masovers de Can Tàpies. Segons *El Correo Catalán* del 30 d'octubre del 1900, el propietari d'aquesta finca era un conegut carlí, però no dels anomenats «d'acció». En el moment de la seva mort, Josep Torrents, tenia 28 anys i havia lluitat a la guerra de Cuba, on s'havia distingit pel seu valor. Havia fet el servei militar en el regiment del rei núm. 1. Durant la seva estada a Cuba havia contret una greu malaltia de la qual li havia costat guarir-se.

En registrar el seu cadàver, se li varen trobar quinze duros en bitllets, 21 pessetes en monedes de plata i el següent document: «He recibido del alcalde de Badalona... pesetas que le serán reintegradas cuando ocupe el solio de sus antepasados S.M. el Rey don Carlos-Badalona 28 Octubre 1900 —El teniente habilitado.»⁶

Dos veïns resultaren ferits com a conseqüència dels trets intercanviats entre els carlins i la guàrdia civil. Sembla que la ferida de més gravetat fou la que sofrí l'empleat del tramvia de vapor Rosend Prats.

La reacció del govern fou instantània, i al marge de les detencions preventives efectuades abans, se'n realitzaren d'altres, començaren els escorcolls i la premsa restà sotmesa a la censura prèvia.⁷

Segons les averiguacions fetes per la policia, el grup de carlins s'havia reunit al migdia del dia 28 a la Torre del Baró, de Montcada, des d'on es dirigiren cap a Badalona. Un cop fracassat l'assalt i dispersat l'escamot, la guàrdia civil registrà l'esmentada finca, on entre altres objectes trobà 2.000 cartutxs. Pels voltants ja s'havien trobat nou fusells Remington nous, 800 cartutxs, una baioneta i 22 vestits.⁸

El dia 31 d'octubre foren taslladats a Barcelona i posats a disposició del jutge militar, setze detinguts de Badalona entre els quals es trobaven el pare i el germà de Josep Torrents.⁹ Pocs dies després fou detingut, a Alcanar, Josep Burdoy Camps, soldat repatriat de Cuba, amic de Torrents i que havia format part de l'escamot de Badalona.¹⁰ Uns dies més tard fou detingut a Badalona Josep Matamoros Matamoros, de 28 anys, que també formà part de l'escamot.¹¹

CRONICA LOCAL

Segun telegramas de Madrid que publicó La Vanguardia, un Ministro dijo, el último martes:
«Digan lo que quieran, tres meses antes de levantarse ninguna partida, cobraban 4 pesetas diarias los 400 comprometidos para levantarse en Badalona».
¡Aprieta! Así debemos creerlo, a ojos cerrados.

L'Ajuntament de Badalona condemnà l'atac i protestà davant el govern, «ofreciéndole incondicional adhesión, del acto realizado por unos cuantos obcecados que al grito de Carlos 7º atacaron en la noche del último domingo el cuartel de la guardia civil desencadenando el consiguiente pánico en los vecinos de esta ciudad».¹² L'A-

MEDITEMOS

Si no fuera por las desgracias ocurridas y los profundísimos disgustos ocasionados, de la resultante chiquillada carlista habría materia más que suficiente para escribir un divertido sainete.

Cuatro partidas levantadas, la que más de tres docenas de individuos, y todas ellas muertas al nacer, al primer disparo; al primer choque con la guardia civil, lo cual no se había visto nunca en los defensores de Carlos VII cuando se lanzaban al campo en otras épocas.

Y si hemos de juzgar por la que dió el grito de rebelion en nuestra ciudad, dicha partida ya estaba disuelta apenas hubimos sabido que se había levantado, es decir, que únicamente contó una hora de existencia. Y lo que aquí causa indecible irritacion es, además, al ver el sin piés ni cabeza del plan que a no dudario se tenía preconcebido, plan que por lo descabellado, en manera alguna puede caber en la mollera de toda persona que esté en su cabal juicio. Porqué, ¿a quien se le ocurre entrar en la población, pasar por debajo de los hilos telefónicos sin cortarlos, pretender apoderarse, atacando solo de frente, del cuartel de la guardia civil que los recibe a tiros, y colocarse en un punto tan peligroso como es el estar entre las vías del carril y del tranvía, que, intacto el teléfono, pueden de un momento a otro vomitarles fuerza armada que los cope a todos y de todos de buena cuenta desde luego?

Tenido solamente esto en consideracion, hasta creemos inútil demostrar la estúpida chiquillada que eró pretender después ir (a un kilómetro de distancia y en la misma carretera) a hacer efectivo en las Casas Consistoriales el recibo que con la cantidad en blanco se tenía extendido porque es de presumir que para dicho inmediato fin lo llevaria el desgraciado Torrents.

Esta es, en síntesis, la realidad de lo acontecido en el movimiento carlista en esta ocasion. Lo cual no se explica nada. A no ser que sea que en España,

juntament també es féu càrrec de les despeses que ocasionaren els menjars dels guàrdies civils que es traslladaren a la ciutat i que els realitzaren en diverses fondes. També el 28 de novembre de 1900 l'Ajuntament reconeixia i demanava al capità general que obrís un informe sobre la participació activa en el refús dels carlins del guàrdia municipal Francesc Pujol Padró.¹³

El govern va treure importància a l'incident, dient que era una jugada de «Borsa» en combinació amb quatre «carlistas locos». Com a conseqüència del fracàs d'aquest aixecament, molts carlins definitivament desencanyats, abandonarien la causa. Per acabar, veiem la valoració que, d'aquest assalt, en feia el setmanari *El Eco de Badalona*, en la seva edició del 10 de novembre de 1900:

«Si no fuera por las desgracias ocurridas y los profundísimos disgustos ocasionados, de la resultante chiquillada carlista habría materia más que suficiente para escribir un divertido sainete.

»Cuatro partidas levantadas, la que más de tres docenas de individuos, y todas ellas muertas al nacer, al primer disparo, al primer choque con la guardia civil, lo cual no se había visto nunca en los defensores de Carlos VII cuando se lanzaban al campo en otras épocas.

Con alguna otra detencion verificada últimamente, ascienden a unas 18 el número de personas detenidas en nuestra ciudad y que han ingresado en las prisiones militares de la vecina capital, con motivo del alzamiento carlista.

»Y si hemos de juzgar por la que dió el grito de rebelión en nuestra ciudad, dicha partida ya estaba disuelta apenas hubimos sabido que se había levantado, es decir, que únicamente contó una hora de existencia. Y lo que aquí causa indecible irrisión es, además, al ver el sin pies ni cabeza del plan que a no dudarlo se tenía preconcebido, plan que por descabellado, en manera alguna puede caber en la mollera de toda persona que esté en su cabal juicio. Porque ¿quién se le ocurre entrar en la población, pasar por debajo de los hilos telefónicos sin cortarlos, pretender apoderarse, atacando sólo de frente, del cuartel de la guardia civil que los recibe a tiros, y colocarse en un punto tan peligroso como es el estar entre las vías del carril y del tranvía, que, intacto el teléfono, pueden de un momento a otro vomitarles fuerza armada que los cope a todos y de todos dé buena cuenta desde luego?

»Tenido solamente esto en consideración, hasta creemos inútil demostrar la estupenda chiquillada que era pretender despues ir (a un kilómetro de distancia y en la misma carretera) a hacer efectivo en las Casas Consistoriales el recibo que con la cantidad en blanco se tenía extendido, porque es de presumir que para dicho inmediato fin lo llevaría el desgraciado Torrents.»

NOTES:

1. *Album Histórico del Carlismo 1833-1933-35*, Barcelona, 1935. p. 314
2. Actas del Ayuntamiento de Badalona de los años 1870 a 1875. Sesión secreta extraordinaria del 2 Noviembre 1872. A.H.C.B.
3. *La Vanguardia*. 29-10-1900. «...un grupo de 20 individuos, según informes oficiales, y de 40 a 60, según noticias particulares...».
4. *La Vanguardia*. 30-10-1900. Els guàrdies civils eren: Manresa, Cardona, Gil, Ferrando, Fliquete, Murias, Salvador, Jaime y Ortega.
5. *Gent Nova*. 4-11-1900.
6. *El Eco de Badalona*. 3-11-1900. Josep Torrents fou inscrit al registre Civil, secció de

Defuncions a les tres de la tarda del 30-10-1900; vivia al carrer Busquets, 33 i la causa de la mort fou hemorràgia interna.

7. El 5 de novembre fou suspès *El Correo Catalán*, diari carlí de Barcelona.
8. *La Vanguardia*. 31-10-1900.
9. *Id.* 1-11-1900.
10. *El Correo Catalán*. 4-11-1900.
11. *La Vanguardia*. 6-11-1900.
12. Actas del Ayuntamiento de Badalona de 1898 a 1900. Sesión ordinaria del 31 de octubre de 1900. A.H.C.B.
13. Actas del Ayuntamiento de Badalona de 1898 a 1900. Sesión ordinaria del 28 de noviembre de 1900. A.H.C.B.